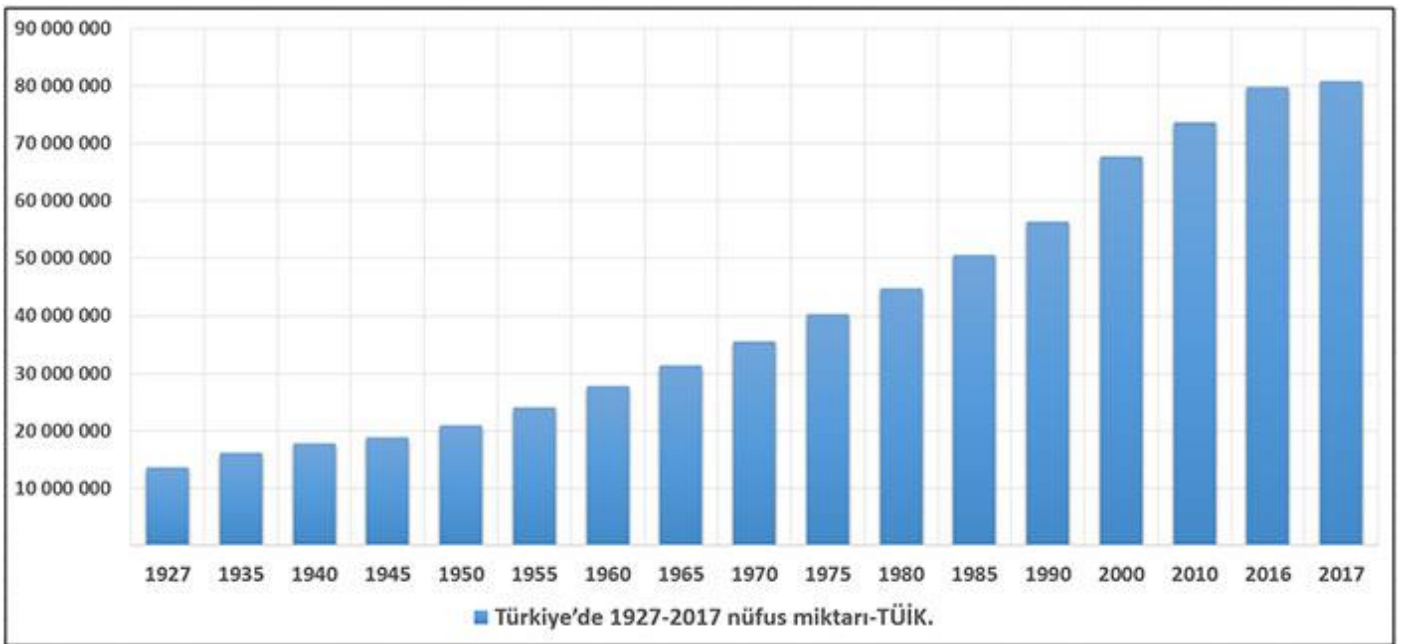

Türkiye’de Nüfusun Tarihsel Gelişimi

Türkiye’de Nüfus Sayımları

Dünya nüfusu gibi Türkiye nüfusu da sürekli bir değişim içindedir. Nüfustaki değişim belirli aralıklarla yapılan genel nüfus sayımlarıyla belirlenir. Sayımlarla nüfusun nitelik ve nicelik özelliklerine ait istatistikî bilgiler toplanır. Sosyal ve ekonomik alanlardaki yatırımları planlamak, kalkınma hamlelerinin kararını almak ve ülke kaynaklarının yönetimi için nüfusun yapısal özelliklerine ait bilgilere ihtiyaç vardır. Osmanlı Devleti’nden günümüze farklı dönemlerde ve farklı amaçlarla nüfus sayımları yapılmıştır.

- 1831 yılında II. Mahmut döneminde askere alınacakları tespit etmek ve vergi yükümlülerini belirlemek amacıyla nüfus sayımı yapılmıştır. Sayım erkek nüfusu ile sınırlı tutulmuştur. Bu tarihte Anadolu nüfusunun 7-7,5 milyon olduğu tahmin edilmektedir.
- 1844’te kimlik belgesi vermek amacıyla sayım yapılmıştır. Bu dönemde Anadolu’da nüfus yaklaşık 10 milyondur.
- 1874 yılında yapılan nüfus sayımına göre Anadolu nüfusu yaklaşık 12 milyondur. Osmanlı Devleti’nin nüfusu ise yaklaşık 29 milyondur.
- Cumhuriyet’ten sonra ilk nüfus sayımı 1927 yılında yapılmıştır. 1935’te ikinci sayım yapıldıktan sonra her beş yılda bir nüfus sayımı yapılmıştır. 1990 yılından itibaren 10 yılda bir sayım yapılması kararlaştırılmıştır. Nüfus bilgileri, sokağa çıkma yasağı ilan edilen sayım günü, evleri dolaşan görevli memurlar tarafından toplanmıştır.
- 2007 yılından sonra sayım sistemi değişmiş, Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi’ne (ADNKS) geçilerek her yılın son günü nüfus tespiti yapılmaya başlanmıştır. Bu yöntemde; kişilerin nüfus bilgileri, yerleşim yerlerine göre bilgisayar destekli veri tabanında tutulur. Doğum, ölüm ve nüfus hareketleri gibi nüfus bilgilerindeki değişim güncellenerek nüfus tespiti yapılır. Son yapılan 2017 yılı nüfus sayımına göre nüfus 80.810.525 kişi olmuştur.

Türkiye’de Nüfus Artışının Yıllara Göre Değişimi ve Nedenleri

Nüfustaki değişim, ülke sınırının değişimi yanında, nüfus artışı üzerinde rol oynayan doğum ve ölüm oranları ile göçlere bağlı olarak gerçekleşir. Cumhuriyet tarihi boyunca ülkemiz nüfusu sürekli olarak

artmıştır. 1927’de 13,6 milyon olan nüfus 2017 yılı itibariyle 5,9 kat artmış 80,8 milyona ulaşmıştır. Nüfus artış hızı ise bazı dönemlerde yavaş, bazı dönemlerde yüksek olmuştur.

Türkiye’de nüfusun değişimi, siyasi, sosyal ve ekonomik gelişmelere göre döneme ayrılarak incelenebilir.

1927-1940 Dönemi: Bu dönemde I. Dünya Savaşı’ndan çıkan ve ardından Kurtuluş Savaşı’ndan zaferle ayrılarak kurulan Cumhuriyet’in öncelikli hedeflerinden biri, kalkınma için gerekli genç nüfus oranını yükseltmek olmuştur. Nüfus artışını sağlamak bu dönemde devlet tarafından uygulanan politikadır. Önce Balkanlarda yaşayan Türklerin göçü ardından 1939’da Hatay’ın anavatanına katılması nüfusun artışında etkili olmuştur.

1940-1945 Dönemi: Türkiye’de nüfus artışının en az olduğu dönemdir. Bu dönemin II. Dünya Savaşı dönemi olduğundan asker nüfusu fazladır. Ayrıca sağlık hizmetleri gelişmediğinden tifo, kolera gibi kitle ölümlerine yol açan hastalıklar nüfus artış hızını azaltmıştır.

1950-1960 Dönemi: II. Dünya Savaşı ülke için tehlikeli olmadığından doğumlar artmıştır. Sağlık hizmetleri nispeten gelişmiştir. Tifo, kolera gibi hastalıklar önlenmiştir, doğum oranlarının artması ve ölüm oranlarının düşmeye başlaması nüfus artış hızının yükselmesini ve hızlı bir nüfuslanma sürecini beraberinde getirmiştir.

1960-1970 Dönemi: Nüfus artış hızı bir önceki döneme göre azalmıştır. Çünkü kültürel gelişme ile doğum kontrolü yapılmış, Avrupa’ya özellikle Almanya’ya işçi göçleri artmıştır.

1975-1980 Dönemi: Nüfus artış hızı binde 20 ye düşmüştür. Dış ülkelere göçlerin devamı, doğum kontrolünün yaygınlaşması bunda etkili olmuştur.

1980-1985 Dönemi: Nüfus artışında bir yükselme görülür. Bunda, yurt dışına giden işçi dönüşleri, toprak reformu ile toprak dağılımının yapılması çocuk sayısını artırmıştır.

1985-1990 Dönemi: Nüfus artış hızında azalma görülür. Bunda, kültürel gelişmenin rolü büyüktür.

1990-2000 Dönemi: Nüfus artış hızında azalma devam etmektedir. Nüfus artış hızının düşmesinde kentlerde yaşayan nüfusun artması, eğitim seviyesinin yükselmesi, çalışma hayatında yer alan kadın sayısındaki artış, evlenme yaşının yükselmesi, aile planlaması ve doğum kontrol yöntemlerinin yaygınlaşması rol oynamıştır.

NOT:

- Nüfus artış hızı ekonomik gelişmeyle ters orantılıdır. Gelişmiş ülkelerde nüfus artışı az, geri kalmış ülkelerde ise çok fazladır.
- Ülkemizde nüfus artış hızının yüksek olması, ulusal gelirin yükseltilerek dengeli biçimde dağıtılması halinde sorun olmaz.
- Ülkemizde sanayileşmiş alanlardaki nüfus artışı o yöredeki iş olanaklarının artışı ile sıkı bir ilişki içinde ise bu yörede nüfusun artmasında çevreden olan göçlerin payı büyüktür.
- Nüfus dağılışı ile yıllık yağış ortalaması arasında bir benzerlik varsa, tarımda ekili alan değişmezken aynı ürünün tarımsal üretiminde yıldan yıla büyük değişiklikler varsa, hayvan ve doğal bitki örtüsü dağılımı benzerlik gösteriyorsa yaşam şartları doğal koşullara bağlıdır. Bu olaylar gelişmemiş ülkelerde görülür.
- Türkiye’nin nüfus artışına en güzel örnek, buğday üretiminin her yıl artmasına rağmen, buğday dış satımında (ihracat) bir artış görülmemesidir.

Türkiye, dünyanın fazla nüfuslu ülkeleri arasında yer almaktadır. Ülkemizin nüfusu, komşu ülkelere (Bulgaristan, Yunanistan, Irak ve Suriye) oranla fazladır. Komşularımız içinde nüfusu Türkiye’nin nüfusuna en yakın ülke İran’dır. Ancak ülkemizin nüfusu Çin, ABD, Japonya ve Hindistan’a göre çok azdır.

Türkiye’de Nüfus Artışı Nedenleri ve Sonuçları

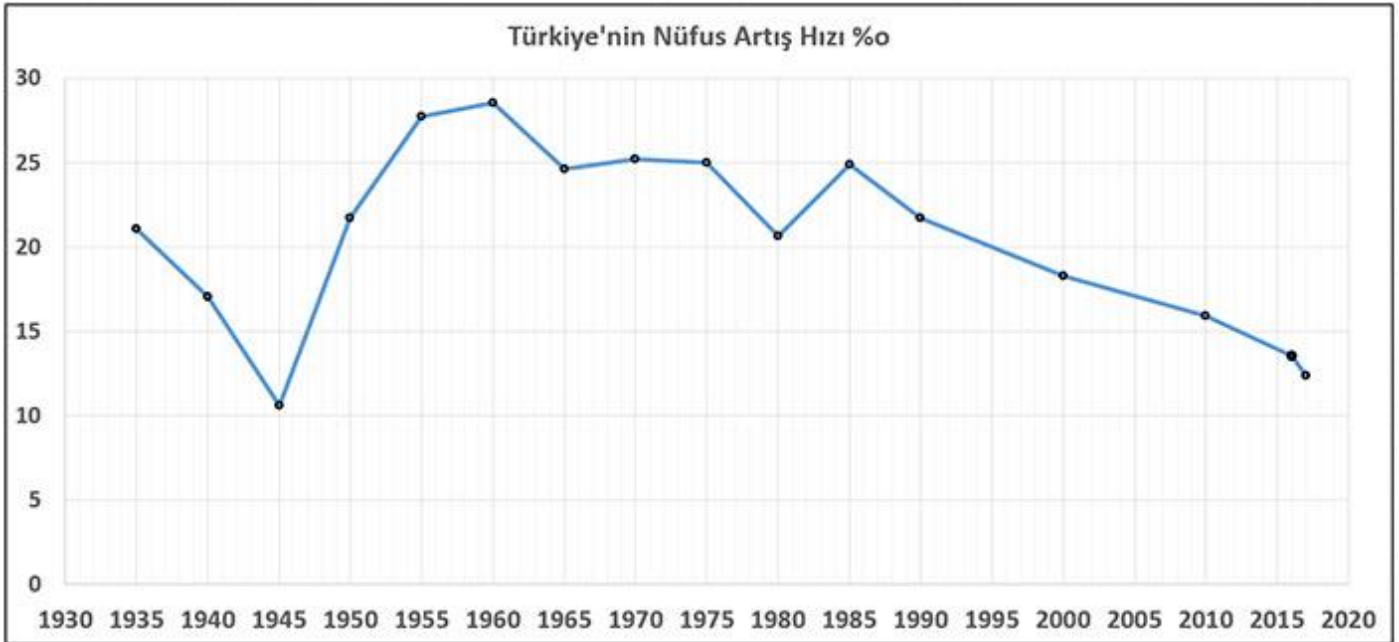
Nüfus artışı, sınırları belirli bir alanda ve belirli bir zamanda yaşayan insan sayısındaki değişimdir. Bu değişim artı veya eksi değerde olabilir. Doğum ile ölüm arasındaki farka göre belirlenen nüfus artışı, **doğal artışı** olarak ifade edilir. Doğal nüfus artışının yanı sıra göçlerin de etkisiyle gerçekleşen nüfus artışına ise **gerçek artışı** denir.

Türkiye nüfusunun en önemli özelliği, hızlı artmasıdır. 1927 yılından 2017 yılına kadar geçen sürede ülkemizin nüfusu, 13,6 milyondan 80,8 milyona yükselmiştir.

Türkiye’de nüfus artışının en düşük olduğu dönem 1945’tir. Bu dönemde yıllık nüfus artış hızı binde 10 olarak belirlenmiştir. Bu dönemde nüfus artış hızının düşmesinin nedeni, İkinci Dünya Savaşı’ndan dolayı seferberlik ilan edilmesi ve erkeklerin önemli bir kısmının silahaltına alınmasıdır.

1945 yılından sonraki dönemde nüfus artış hızı çok yükselmiş, 1950 yılında binde 21’e ulaşmıştır. Nüfus artış hızının en yüksek olduğu dönem, 1955 ile 1960 yılları arasındadır. Bu dönemde yıllık nüfus artış hızı binde 28’dir. İkinci Dünya Savaşı’ndan sonraki yıllarda, nüfusun hızla artmasının başlıca nedenleri;

- Yaşam koşullarının iyileşmesi,
- Sağlık alanındaki ilerlemeler,
- Savaşın sona ermesidir. Türkiye’de nüfus artış hızı,

1960 yılından sonra düşmeye başlamıştır. Bu düşüşün başlıca nedenleri eğitim düzeyinin yükselmesi ve yurt dışına olan göçlerdir. Nüfus artış hızındaki bu azalmaya rağmen, Türkiye’de nüfus artış hızı yüksektir.

Hatay’ın 1939 yılında ülkemize katılması, nüfusumuzu artırmıştır. Nüfusumuzun artmasına etki eden faktörlerden biri de yurt dışından gelen göçlerdir. Komşu ülkelerdeki savaşlar nedeniyle Türkiye’ye çok sayıda göçmen gelmiştir. 1960 yılından sonra, özellikle Balkan ülkelerinden Türkiye’ye yoğun göçler olmuştur.

Türkiye nüfusunun hızla artmasının en önemli nedeni, doğal nüfus artışıdır. Göçlerle gerçekleşen nüfus artışı, doğal nüfus artışıyla kıyaslandığında önemsiz düzeydedir.

Hızlı nüfus artışının neden olduğu sorunların başında artan nüfusun temel gereksinimlerinin karşılanamaması gelmektedir. Bu da nüfus çokluğu kavramıyla ifade edilmektedir.

Nüfus artışının fazla olması işsizlik, yetersiz beslenme, konut açığı ve plansız kentleşme gibi sorunları artırmaktadır.

Nüfusun hızla artması, tarım topraklarının daha çok mirasçılar arasında bölüşülmesine neden olmaktadır. Böylece çiftçi başına düşen tarım alanı daralmakta, bu durum, geçimini sağlayamayan kırsal kesimdeki ailelerin bir kısmını göçe zorlamaktadır. Kentlere göç edenlerin büyük çoğunluğu, yerleşmeye elverişli olmayan gecekondular bölgesinde yaşamaktadır. Plansız kurulan ve denetimsiz olan bu yerleşim birimlerinde, başta alt yapı olmak üzere, birçok sorun ortaya çıkmaktadır. Göçün ortaya çıkardığı diğer bir sorun, nüfus dağılımındaki dengesizliktir. Bazı yerler sık nüfuslu iken bazı yerler seyrek nüfusludur. Örneğin Türkiye nüfusunun yaklaşık %15'i İstanbul'da toplanmıştır. Buna karşılık Türkiye'nin önemli bir kısmını, seyrek nüfuslu alanlar oluşturmaktadır.

Nüfus artış hızının yüksek olması sağlık ve eğitim hizmetlerinin yetersiz kalmasına neden olmaktadır. Nüfusumuzun önemli bir kısmını eğitim çağındakiler oluşturmakta ve her geçen yıl öğrenim görenlerin sayısı artmaktadır. Bu nüfusun eğitim ihtiyacını gidermek için çok sayıda okul ve öğretmene gereksinim vardır. Nüfusun hızla artması eğitim hizmetlerinin yetersiz kalmasına neden olmaktadır. Artan nüfusun temel gereksinimlerinden biri de sağlık hizmetleridir. Hastane ile doktor sayısının artan nüfus karşısında yetersiz kalması önemli sorunlardandır.

Hızlı nüfus artışının ortaya çıkardığı sorunlardan biri de toplumsal bunalımlardır. Nüfus artışının büyük bir kısmı, gelir düzeyi düşük olan kesimlerde gerçekleşmektedir. Böylece artan nüfus, işsizlik, geçim sıkıntısı, eğitim olanaklarının yetersizliği vb. toplumsal sorunlara neden olmaktadır.

Hızlı nüfus artışının ortaya çıkardığı sorunlardan biri de ekonomik kalkınma hızımızı düşürmesidir. Nüfusun sürekli artması, kişi başına düşen millî gelirin azalmasına, doğal kaynakların daha çok tüketilmesine, ithalatın artmasına, ihracatın azalmasına neden olmaktadır. Bu da ülkenin giderek yoksullaşmasına yol açmaktadır.

Hızlı nüfus artışı çevre kirliliğine ve doğal dengenin bozulmasına neden olmaktadır. Trafik sorunu, sosyal hizmetlerin yetersiz kalması, hızlı nüfus artışının ortaya çıkardığı diğer sorunlardır.

Nüfus artış hızının ülkelerin gelişmişlik düzeyine bağlı olduğunu belirtmiştik. Buna göre gelişme düzeyimize bağlı olarak nüfus artış hızının azalacağı söylenebilir. Ancak devlet zaman zaman nüfus artış hızına etkide bulunmak için çeşitli uygulamalar yapmıştır. Örneğin 1963'e kadar nüfus artış hızını artırmaya yönelik politikalar belirlenirken bu tarihten sonra nüfus artış hızını azaltmaya yönelik politikalar belirlenmiştir. Son yıllarda ise nüfus artış hızını artırmaya yönelik çalışmalar başlatılmıştır. Nüfus Artış hızının azaltılması için 1965 yılında Nüfus Planlama Kanunu çıkarılmıştır. Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığına bağlı olarak kurulan Nüfus Planlaması Genel Müdürlüğü, nüfus planlamasına yönelik çalışmalar gerçekleştirmiştir.

Türkiye'de Nüfus Artışının Sonuçları

- Kişi başına düşen milli gelir azalır.
- Kırsal kesimlerde kişi başına düşen arazi miktarı azalır. Bu da göçlere neden olur.
- Nüfus artışıyla doğal kaynaklar hızla tükenir.
- Yiyecek, giyecek, yakacak gibi temel tüketim maddeleri kullanımı artar.
- İthalat artar, ihracat azalır. Kaynaklar yetmediğinden dışa bağımlılık artar.
- İşsizlik artar.
- Nüfusun hızlı artması üretilen mallara talebi artırarak fiyatların yükselmesine neden olur.
- Kentlerde ulaşım eğitim, sağlık hizmetleri aksar.
- Demografik yatırımlar artar.
- Kırsal kesimlerde yapılan yatırımlardan alınan verim azalır.
- Sosyo-ekonomik sorunlar artar. Güvenlik, boşanma, miras kavgaları, hırsızlık gibi.
- Çevre sorunları artar.

**COĞRAFYA
HOCASI**